

I. LITERATURĂ

ÎN LEGĂTURĂ CU ORIGINEA SUBIECTULUI POVESTIRILOR DIN SECOLUL AL XV-LEA DESPRE DRACULA (VLAD TEPEȘ)

I. S. LURIA (Leningrad)

Problema originii subiectului povestirilor din secolul al XV-lea despre Dracula (Vlad Tepeș) și, în special, al povestirii ruse, a fost ridicată, în ultimii ani, de mai multe ori în literatura științifică din diferite țări. Cea mai cuprinzătoare cercetare a acestei probleme a fost pînă acum lucrarea istoricului român I. Bogdan. Editînd povestirea rusă despre Dracula, după manuscrisul Rumianțev de la sfîrșitul secolului al XV-lea — începutul secolului al XVI-lea și după trei versiuni din secolul al XVII-lea, I. Bogdan a adăugat și povestirea germană din secolul al XV-lea — o variantă manuscrisă și o broșură tipărită. El a luat în considerație, deasemenea, și alte cîteva izvoare dedicate lui Vlad Tepeș. Comparația povestirii rusești cu cea germană l-a dus pe Ion Bogdan la concluzia că aceste scrieri sînt pe deplin independente una față de cealaltă. După părerea lui, autorul povestirii ruse nu s-a folosit de nici unul din izvoarele apusene; povestirea rusă e compunerea unui călător rus, care fusese la Buda în 1481—1482 (poate chiar ambasadorul — diacul Feodor Kurițin) care-i văzuse pe copii lui Tepeș și auzise din gura unor martori oculari despre cele întîmplate nu demult¹.

Părerea lui I. Bogdan, că povestirea rusă e o operă originală, care nu depinde de vreun izvor scris străin, a fost susținută și de alți cercetători. A. D. Sedelnikov, care a cercetat tradiția manuscrisă a povestirii rusești și a publicat copia cea mai veche, din 1490 (Biblioteca Publică de Stat «Saltikov-Șcedrin» din Leningrad, *Kirillo-Belozerskoe sobranie*, Nr. 11/1088), a considerat de asemenea «Povestirea despre Dracula» un monument al «beletristicii velicoruse», pe care-l leagă de textele germane și de «fondul comun de povestiri despre voievodul valah, vrednic de amintire, în primii ani după moartea lui încă preponderent orale». Izvorul povestirii ruse l-a constituit tradiția orală slavă, «persoanele care-și aminteau de Dracula din timpul domniei și captivității sale»². Existența unui izvor general comun, de natură orală, al povestirilor scrise în secolul

¹ I. Bogdan, *Vlad Tepeș și narațiunile germane și rusești asupra lui*, București, 1896, p. 119—120.

² A. D. Sedelnikov, *Литературная история повести о Дракуле*, în «Известия Академии Наук по русскому языку и словесности», vol. II — cartea a 2-a, L., 1929, p. 636—639.

al XV-lea despre Dracula, este susținută de autorul acestor rinduri¹, precum și de cercetătorul german J. Striedter².

Totuși, punctul de vedere al lui I. Bogdan a trezit și obiecții din partea unor cercetători români. Încă în 1939, N. Smochină a exprimat ideea că povestirea rusă despre Dracula, ajunsă până la noi, a fost scrisă inițial de un român transilvănean și numai după aceea a fost tradusă în limba rusă³. Cu câțiva ani în urmă, a aderat la această idee și cunoscutul medievist român P.P. Panaitescu. În noua ediție a *Cronicilor slavo-române din sec. XV—XVI*, pregătită de dînsul, P.P. Panaitescu a inclus și povestirea despre Dracula (« Viața lui Vlad Țepeș ») în originalul vechi-rus, însoțind-o de o traducere în limba română contemporană. În introducerea la această ediție, P.P. Panaitescu aduce o serie de argumente în favoarea ideii că povestirea, în forma sa inițială, a fost un monument al literaturii slavo-române. Pentru aceasta stau mărturie — după părerea cercetătorului — unele realități și particularitățile de limbă ale textului povestirii. P.P. Panaitescu se referă, de exemplu, la cuvintele autorului povestirii, cum că l-a văzut pe cel de-al treilea fiu al lui Dracula, Mihail, « тоутъ же на Бойдину ». Traducînd « тоутъ же » cu « aici », P. P. Panaitescu conchide că povestirea a fost scrisă la Budin = Buda. În ce privește limba povestirii, P.P. Panaitescu observă în ea o serie de elemente neruse (cuvintele « боярин », « сиромых », « дукал », « поклисар », « хранили » în sens de « a hrăni » și altele). După părerea lui P.P. Panaitescu, povestirea a fost scrisă în limba medio-bulgară, de un român transilvănean ce trăia la curtea lui Matei Corvin, iar după aceea a fost cunoscută de ambasadorii ruși în Ungaria și tradusă în limba rusă⁴.

Aceste concluzii au fost completate de P.P. Panaitescu într-o recenzie la articolul lui I. Striedter, publicată nu demult⁵. Respingînd părerea cercetătorului german, după care povestirea slavă ar fi scrisă de diplomatul rus pe baza unor izvoare orale, P.P. Panaitescu își îndreaptă atenția asupra veridicității istorice a unor date din povestire, ca de exemplu datele despre lupta lui Țepeș cu marii feudali⁶. Diplomatul rus, după părerea lui P.P. Panaitescu, nu putea să fie atît de bine informat în ce privește evenimentele din vremea lui Vlad Țepeș; el nu putea, deasemenea, să dea dovadă de atîta ură față de turci, ură ce caracterizează povestirea. Susținînd, ca și mai înainte, că originalul povestirii a fost scris în limba medio-bulgară, P.P. Panaitescu aduce ca argument încă două cuvinte din textul povestirii: « пристав » și « витязь ». Tot în recenzia la articolul lui J. Striedter, P.P. Panaitescu a atins și problema legăturii dintre povestirea

¹ *Повесть о мунтыанском воеводе Дракуле*, în culegerea *Русские повести XV—XVI вв.*, Moscova - Leningrad, 1959, p. 420—421; *Идеологическая борьба в русской публицистике конца XV — нач. XVI в.*, Moscova - Leningrad, 1960, p. 395—397; *Повесть XV в. и фильмы XX в.*, « Русская литература », 1962, nr. 2, p. 226; *Повесть о Дракуле*, Moscova - Leningrad, Ed. Acad. de Științe a URSS, 1964.

² *Die Erzählung vom walachischen Vojevoden Drakula in der russischen und deutschen Überlieferung*, în « Zeitschrift für Slavische Philologie », B. XXIX, H. 2, Heidelberg, 1961, p. 411—412.

³ *Elemente românești în narațiunile slave asupra lui Vlad Țepeș*, Iași, 1939.

⁴ *Cronicele slavo-române din sec. XV — XVI*, publicate de Ion Bogdan, ediție revăzută și completată de P. P. Panaitescu, București, 1959, p. 198—199.

⁵ « Revue roumaine d'histoire », t. II, 1963, nr. 1, p. 253—259.

⁶ Despre autenticitatea acestor date a scris Barbu Cîmpina în articolele: *Complotul boierilor și «răscoala» din Țara Românească din iulie—noiembrie 1462*, în « Studii și referate privind istoria României » I, București, 1954, p. 599—624 și *Victoria oștii lui Vlad Țepeș asupra lui Mehmed al II-lea*, în « Studii », 1962, nr. 3, p. 533—556.

slavă și povestirile germane, problemă pe care n-o discută în lucrarea precedentă. După părerea sa, autorul povestirii slave nu putea să nu știe de povestirea germană, foarte larg răspândită în secolul al XV-lea. Dimpotrivă, povestirea slavă a fost scrisă, după P.P. Panaitescu, sub influența directă a celei germane, și reprezintă chiar un răspuns polemic la aceasta din urmă.

În favoarea ideii că povestirea slavă e compusă pe teren românesc s-a pronunțat și P. Olteanu, în lucrările sale dedicate limbii acestei povestiri. Spre deosebire de N. Smochină și P.P. Panaitescu, P. Olteanu socotește textul povestirii, ajuns până la noi, nu o traducere, ci o *operă originală*, scrisă însă nu în rusă, ci în *limba slavă carpatică*. Locul unde a apărut această operă a fost, după părerea lui P. Olteanu, Transilvania de nord-vest, adică, aproximativ același teritoriu de care legau povestirea slavă N. Smochină și P. P. Panaitescu¹.

Concluzia lui P. Olteanu cu privire la proveniența slavo-carpată a povestirii a fost respinsă, în recenzia făcută cărții acestuia, de A. Balotă. Recenzentul a observat o serie de erori serioase în lucrarea lui P. Olteanu; el a arătat că, prin genul literar căruia îi aparține, povestirea despre Dracula se deosebește radical de monumentele literaturii slavo-carpate, cunoscute nouă, care au, aproape în exclusivitate, un caracter bisericesc. Dar A. Balotă este de acord cu ideea că povestirea nu a fost scrisă în Rusia. Alăturându-se punctului de vedere al lui P.P. Panaitescu despre existența unui text inițial medio-bulgar al povestirii, el adaugă încă un argument la cele ale înaintașului său: în textul povestirii se folosește cuvântul «*дѣволъ*», care, după părerea lui A. Balotă, nu-i era propriu limbii ruse din sec. XV².

Pentru a rezolva problema originii povestirilor despre Vlad Tepeș, și în special a celei ruse, e necesar să comparăm între ele toate povestirile din secolul al XV-lea ajunse până la noi. În această comparație trebuie să avem în vedere că există *trei feluri principale de povestiri despre Dracula*: povestirea rusă, scrierea germană și povestirea din cronica ungară, scrisă în limba latină de umanistul italian A. Bonfini. Primele două categorii de scrieri sînt destul de cunoscute în literatura științifică. Încă I. Bogdan a adăugat, alături de povestirea rusă, și povestirile germane despre «*marea fiară*», «*Tracle Waida*» din secolul al XV-lea. El nu a cunoscut însă transpunerea poetică a aceleiași povestiri, făcută de «*mais-tersingerul*» german Michael Beheim. Poemul lui Beheim despre «*marea fiară*» a fost publicat la cîțiva ani după apariția cărții lui I. Bogdan, în 1903³.

În ceea ce privește al treilea tip al povestirilor despre Dracula — povestirea lui Bonfini — el aproape că nu a fost folosit în literatura științifică. Numai G. Conduratu, în introducerea la ediția poemului lui Beheim, citează povestirea

¹ P. Olteanu, *Lexicul povestirilor slave despre Vlad Tepeș*, «*Revista Universității* [București]» seria științe sociale, Filologie, nr. 2—3, București, 1955; *Limba povestirilor slave despre Vlad Tepeș*, București, 1961.

² A. Balotă, *Pandele Olteanu. Limba povestirilor slave despre Vlad Tepeș*, în «*Studii și cercetări lingvistice*», an. XIII, 1962, nr. 1, p. 90—97. Cu punctul de vedere al lui P. P. Panaitescu despre proveniența povestirii e de acord și E. Stănescu (*Essai sur l'évolution de la pensée politique roumaine dans la littérature historique du Moyen Âge*, în «*Nouvelles études d'histoire*. Publiées à l'occasion du XI-e Congrès des sciences historiques», București, 1960, p. 276—277).

³ G. Conduratu, «*Michael Beheims, Gedicht über Woiwoden Wlad II-Drakul*, Dissertation, București, 1903; J. Bleyer, *Ein Gedicht Michael Beheims über Wlad IV-Woiwoden der Walachei (1454—1462)*, în «*Archiv des Vereins f. Siebenburgische Landeskunde*, N.F.», XXXI, 1903.

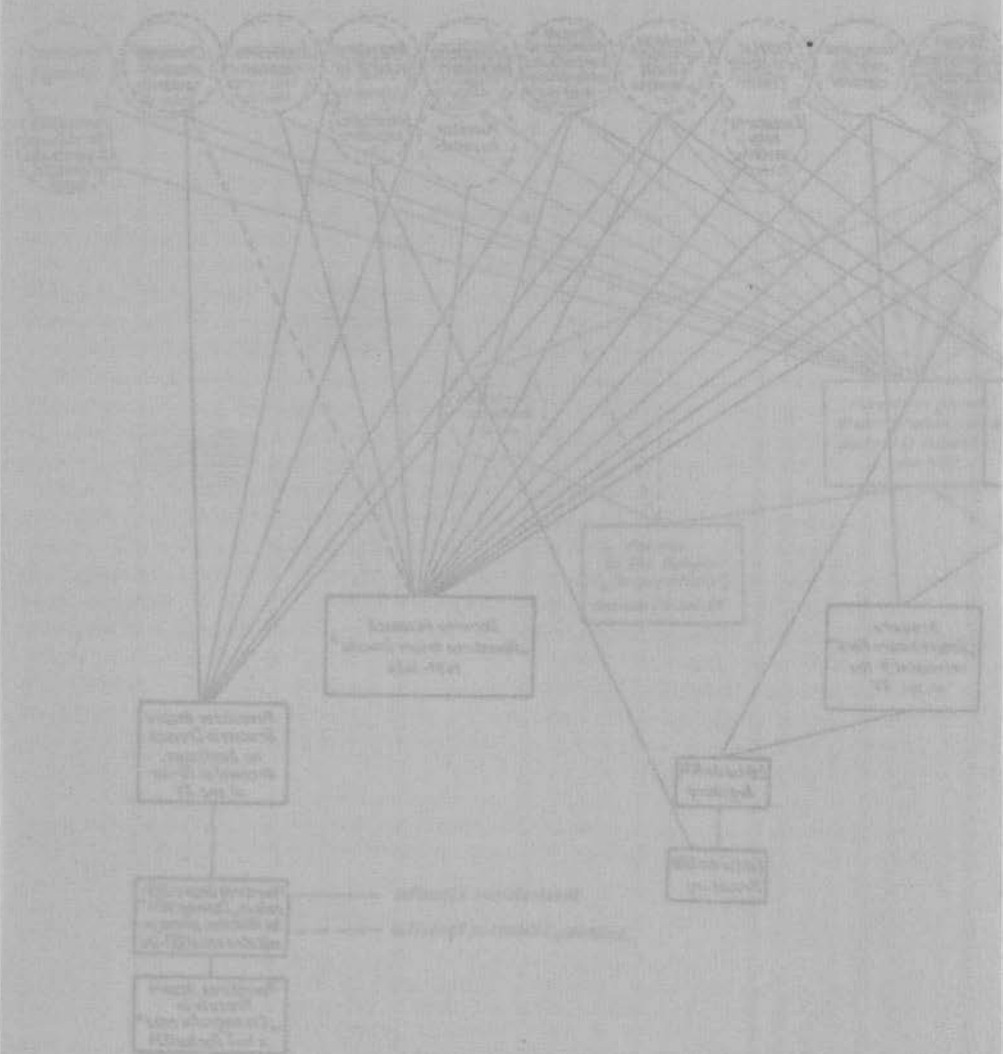
lui Bonfini, arătând, pe bună dreptate, că această povestire a fost izvorul « Cosmografiei » lui Münster, compusă la mijlocul secolului al XVI-lea¹. Dar lucrarea lui Conduratu a rămas în afara atenției majorității cercetătorilor povestirilor despre Dracula. Vorbind despre povestirea lui Münster, cercetătorii se limitau de obicei să arate că povestirea-manuscris și broșurile din secolul al XV-lea conțin texte germane mai complete în comparație cu « Cosmografia »², cu toate că povestirea lui Münster nu e pur și simplu mai scurtă decât aceste texte, ci conține și episoade care lipsesc din ele.

Comparația povestirii ruse cu scrierea germană (în toate variantele ei) și cu povestirea lui Bonfini-Münster dezvăluie o serie întreagă de coincidențe și în același timp o serie de deosebiri importante. Cu textul manuscris german coincid următoarele episoade din povestirea rusă: 1) Ospățul între țepi, unde puteau cadavrele celor executați—Dracula îl execută pe cel căruia i s-a făcut scîrbă de duhoarea cadavrelor (în povestirea rusă cel executat e un slujitor, în povestirea germană e un oaspete respectabil); 2) Execuția oamenilor care au ascuns comorile lui Dracula; 3) Execuția nevestei leneșe a unui sărac (în povestirea germană Dracula îi dă săracului o altă nevestă); 4) invitația la ospăț a săracilor și arderea lor; 5) Solii (în povestirea rusă — *turci*, în povestirea germană — « *Wahlen* », adică italieni sau francezi) refuză să-și scoată pălăriile (beretele); Dracula poruncește ca pălăriile să fie bătute în ținte pe capetele solilor. În broșurile tipărite (în afară de două ediții mai târzii) nu există povestirea despre execuția oamenilor care au ascuns comorile lui Dracula, dar e introdus, în schimb, încă un episod, asemănător cu povestirea rusă: Dracula îi întreabă pe doi călugări ce cred despre el — unul din călugări îl laudă, iar celălalt îl condamnă. Episodul se termină, ca și în povestirea rusă, cu executarea unuia din călugări; dar în povestirea rusă cel executat e calomniatorul îndrăzneț, iar în cea germană lingșitorul. Altă variantă din aceeași povestire se află în poemul lui Beheim; în ea, ca și în povestirea rusă, se vorbește despre executarea celui care acuzase pe Dracula (starețul mînăstirii unde venise Dracula), dar « marea fiară » nu iartă pe nimeni și ceilalți călugări, speriați, fug. În toate variantele povestirii germane, găsim (în mijlocul relatărilor cu caracter de cronică a cruzimilor comise de Dracula în 1462) episodul, apropiat de povestirea rusă, al trimișilor turci, pe care Dracula i-a invitat să le plătească birul, și apoi i-a ucis (în povestirea rusă, Dracula, promițînd să-l slujească pe sultan, jefuiește apoi pămînturile turcești). Oarecare asemănare cu povestirea rusă conține anecdota, comună tuturor versiunilor germane, cu amanta gravidă a lui Dracula, căreia poruncește să i se taie pîntecele. Despre asemenea pedepse aplicate soților care și-au înșelat bărbații și fecioarelor care nu și-au păstrat nevinovăția vorbește și povestirea rusă, dar acolo e vorba de lupta contra desfrîului. În povestirea germană, fapta lui Dracula nu este în nici un fel motivată³.

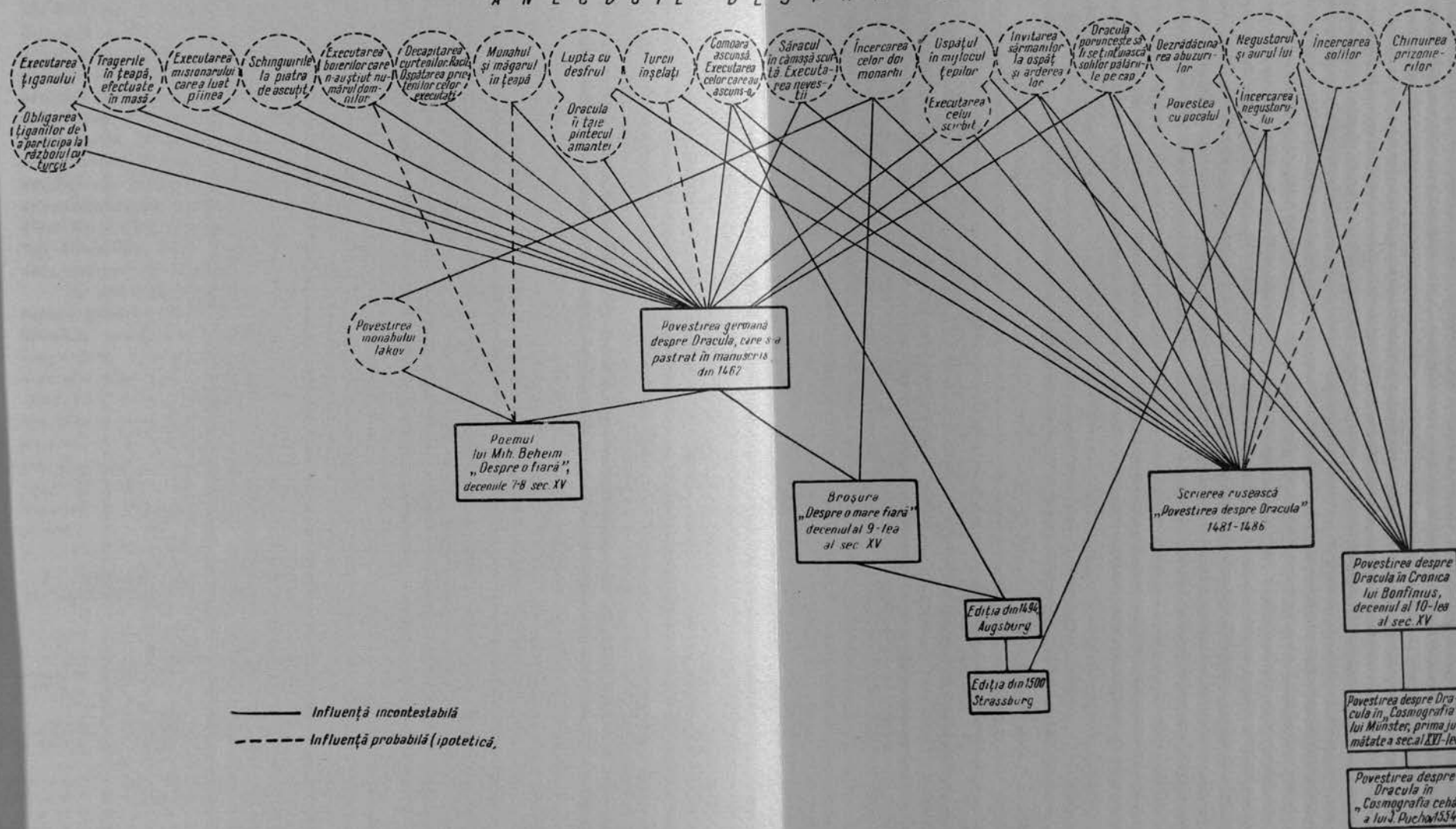
¹ G. Conduratu, *op. cit.*, p. 23—25.

² Comp. de ex. A. D. Sedelnikov, *op. cit.*, p. 623. Nici P. Olteanu nu a ținut seamă de influența lui Bonfini asupra lui Münster (*Limba povestirilor slave despre Vlad Țepeș*, p. 18—20); P. Olteanu analizează această povestire după transpunerea ei în « *Kosmografia Czeska... Jana (a Zikmunda) Z Puchova* » (prelucrarea cehă a lui Münster) și vorbește despre folosirea ei « în alte cronici, de mai târziu, ca aceea a lui Antonius Bonifacius (!), *Historia Pannonica*, Colonia, 1690, p. 385 » (p. 20, n. 1). Greșeala lui Olteanu o observă și A. Balotă în recenzia (p. 96).

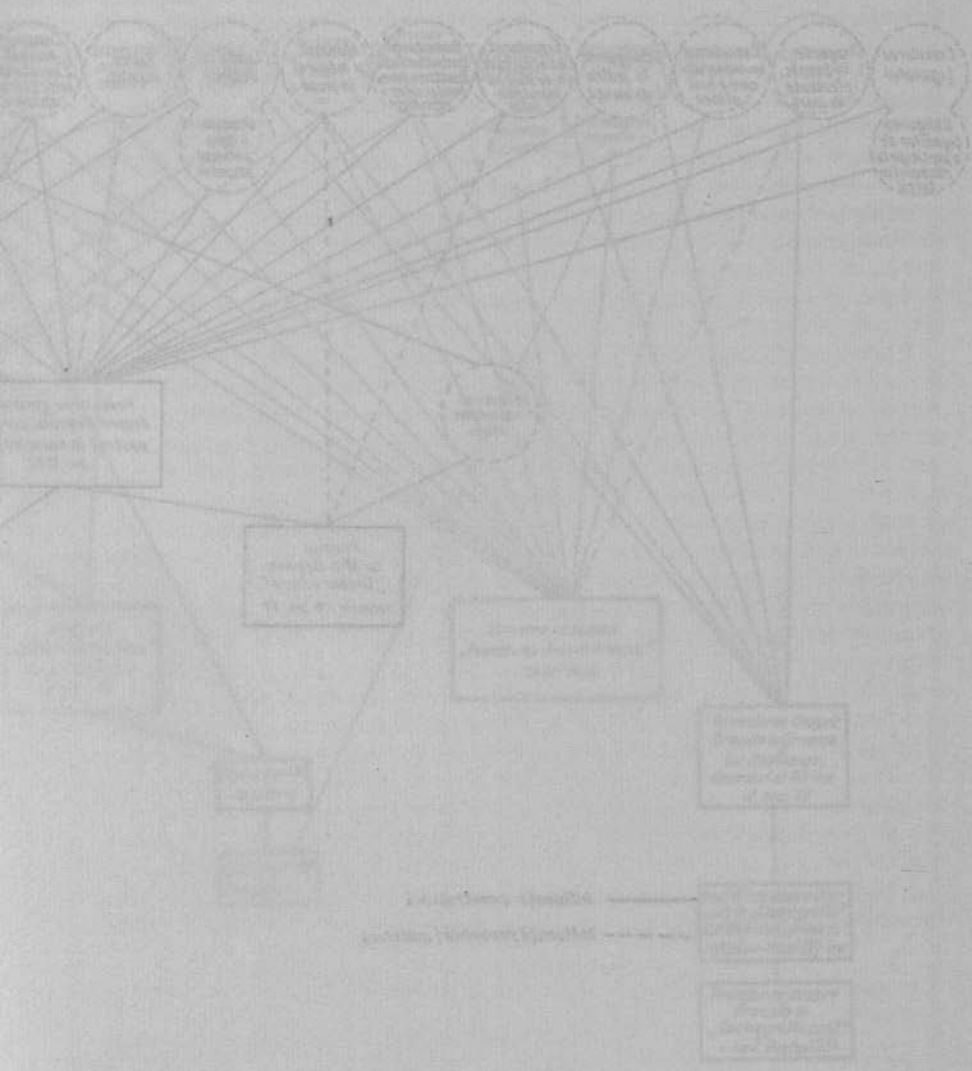
³ Pentru textul manuscris german și textul broșurilor din sec. al XV-lea vezi anexele lucrărilor lui I. Bogdan și G. Conduratu. Textul poemei lui Beheim e editat de G. Conduratu.

ANECDOTE DESPRE DRACULA

APPENDIX A

În povestirea lui Bonfini¹ sînt două episoade asemănătoare cu povestirea rusă și cea germană: pedepsirea trimișilor (la Bonfini — turci) care nu și-au scos fesurile și arderea săracilor invitați la ospăț. Aici se vorbește, deasemenea, și despre ospățul lui Dracula printre țepi, dar nimic despre execuția celui care se scîrbase. Ca și în povestirea rusă, aici se vorbește despre cruzimea și dreptatea lui Dracula și despre faptul că asprimea lui asigura securitatea călătorilor în întreaga țară; dar ilustrarea concretă, prezentă în povestirea rusă — episodul cu pocalul de aur de la izvor, pe care nimeni nu a îndrăznit să-l fure — la Bonfini nu există. La Bonfini, coincide cu povestirea rusă episodul cu negustorul care, din ordinul lui Dracula, și-a lăsat, aurul pe uliță, noaptea (în povestirea rusă aurul a fost furat, dar Dracula i-a întors negustorului pierderea, punîndu-i la încercare cinstea; la Bonfini aurul a rămas neatins). Acest episod nu există nici în manuscrisul german, nici în poemul lui Beheim, nici în broșurile tipărite în secolul al XV-lea. Numai în broșura editată în 1500 la Strassbourg, în completarea la textul obișnuit, este adăugată povestirea în care se arată cum Dracula îi silea pe negustori să-și lase prăvăliile deschise, noaptea, și, în taină, lua banii din unele prăvălii și-i punea în altele; pe acei negustori care nu recunoșteau că au găsit la ei bani în plus îi trăgea în țeapă².

Se pot oare explica scrierile despre Dracula prin aceea că una din cele trei tipuri principale de povestiri (cel german, povestirea rusă și povestirea lui Bonfini) a fost izvor pentru celelalte două? O astfel de presupunere ni se pare imposibilă. Cea mai veche dintre povestirile despre Dracula din secolul al XV-lea este povestirea germană, păstrată în manuscris. Ea e compusă la începutul deceniului al 7-lea al secolului al XV-lea, mai precis în 1462³. Totuși, această povestire nu putea să constituie izvorul povestirii ruse și a lui Bonfini, pentru că în ea lipsesc cîteva motive, comune pentru ultimele două: tema cruzimii și dreptății lui Dracula, episodul cu negustorul care și-a lăsat banii pe uliță (nu este în ea nici episodul — comun povestirii ruse, broșurilor nemțești, și lui Beheim — al încercării călugărilor). Tema cruzimii și dreptății, episodul cu negustorul lipsesc și din poemul lui Beheim, și din broșurile tipărite. În afară de aceasta, *broșurile nu au apărut înaintea de povestirea rusă* (după presupunerea, foarte verosimilă, a lui Striedter, cele mai vechi dintre ele datează de la sfîrșitul deceniului al 9-lea al secolului al XV-lea⁴) și nu au putut să fie pentru ea un izvor. Episodul cu

¹ Antonii Bonfinii, *Rerum Ungaricarum decades tres* ..., Basileae, 1543, p. 533; Antonii Bonfinii, *Historia Pannonica, sive Hungaricarum Rerum decades IV* ..., Coloniae Agrippinae, 1690, p. 385.

² Textul ediției din Strassbourg din 1500 este reproduș în articolul: C. K a r a d j a, *Incunabile povestind despre cruzimile lui Vlad Tepeș*, în «Închinare lui N. Iorga», Cluj, 1931, p. 202—206.

³ În textul manuscris nu găsim date despre luarea în captivitate a lui Dracula, în noiembrie 1462, și e compus, se vede, înainte de această dată. (Despre evenimentele dela începutul anului 1462 se vorbește). Textul povestirii manuscrise, a fost reproduș în cronică lui T. Ebendorfer și în «Comentariile» Papei Pius al II-lea, compuse nu mai tîrziu de 1464 (Thomas Ebendorfer, *Chronica regum Romanorum*, în «Mittheilungen des Instituts für Oesterreichische Geschichtsforschung», III, E.B. Innsbruck, 1890—1894, s. 202—204; *Pii secundi pontificis maximis commentarii rerum memorabilium* ..., Francoforti, 1614, p. 296—297). Cf. J. Striedter, *op. cit.*, p. 406.

⁴ J. Striedter, *op. cit.*, p. 404. P. P. Panaitescu redă inexact părerea lui Striedter, cînd îi atribuie acestuia ideea că izvorul povestirilor germane despre Dracula a fost textul scris «în dialect saxon» («Revue roumaine d'histoire», vol. II, 1963, nr. 1, p. 255). Textul ajuns pînă la noi în manuscris nu a fost scris în limba sașilor transilvăneni, ci în dialectul german, apropiat de germana de sus (I. B o g d a n, *op. cit.*, p. 89); primele ediții ale

negustorii a apărut, după cum s-a mai arătat, abia în broșura germană tipărită în 1500 (și atunci chiar, în cu totul altă variantă), adică: indiscutabil mai târziu decât povestirea rusă (1481—1486) și foarte puțin probabil înaintea povestirii lui Bonfini (1490—1503).

Povestirea din cronica lui Bonfini, deasemenea, nu putea să fie izvorul povestirii ruse și al legendelor germane — nu numai din cauza provenienței ei relativ târzii, dar și pentru că în ea nu aflăm multe episoade despre care se vorbește în textele germane și în cel rus (executarea slujbașului scirbit, executarea oamenilor care ascunsese războiul, executarea femeii leneșe, încercarea monahilor). În acest sens, povestirea rusă e cea mai bogată. În ea se află toate episoadele, comune celorlalte două tipuri, dar e greu să admiți că o compunere, scrisă într-o limbă slavă, puțin cunoscută în Europa Centrală (Ungaria, Germania), ar fi putut deveni izvorul povestirii germane-manuscrise, mai vechi, al poemului lui Beheim, sau măcar al unor broșuri germane mai târzii, și al cronicii lui Bonfini.

Cercetătorul care ar dori să găsească un izvor scris comun pentru cele trei tipuri de legende despre Dracula, ar trebui să meargă pe drumul reconstituirii acestui izvor. Dar, procedînd la o asemenea reconstituire, el s-ar izbi, inevitabil, de greutăți de netrecut. Coincidențele între diferitele episoade ale povestirilor despre Tepeș sînt coincidențe de compoziție a subiectului, și nu coincidențe textuale¹. Alegerea unui text anume pentru asemenea reconstrucție ar fi extrem de grea. Coincide, cel mai adesea, tema anecdotelor despre Dracula, dar rezolvarea acestei teme, nuanța și sensul ei se dovedesc complet diferite în diferitele versiuni. Cum ar trebui să se termine, în reconstituirea presupusă, anecdota cu încercarea monahilor? Care din ei — lingșitorul sau demascatorul — trebuia executat și care răsplătit? (sau, în concordanță cu Beheim, totul ar trebui să se limiteze la o singură execuție, fără nici o răsplată!). Cum ar trebui povestită istoria cu negustorii și cu averea lor — după povestirea rusă, după Bonfini sau după broșura germană de mai târziu? În general, care ar trebui să fie tendința generală a unei asemenea reconstituirii — să descrie cruzimea patologică a lui Dracula sau asprimea lui îmbinată cu dreptatea? Fiecare din aceste rezolvări ar cere excluderea cîtorva episoade, legende; fie excluderea acelor care descriu despotismul absurd al «marei fiare», fie a acelor care vorbesc despre imparțialitatea și întărirea ordinii în țară.

Greutățile care se ivesc în calea reconstituirii izvorului legendelor ar dispărea dacă noi am presupune că izvorul comun al celor trei legende ar fi nu un document scris și, în general, nu o operă anume, ci o serie de mărturii sau anecdote, care s-au încheiat încă pe vremea cînd Tepeș era în viață (în parte pînă la ducerea lui în captivitate de către regele maghiar în 1462), au circulat în Europa Centrală și de Sud-Est, în a doua jumătate a secolului al XV-lea, și au fost scrise și interpretate diferit de către autorii germani, autorul rus și autorul maghiaro-italian.

broșurii au apărut — după J. Striedter — nu printre sașii transilvăneni și nici pe teritoriile de nord ale Germaniei de jos, ci în Germania de Sud (Nürnberg). J. Striedter, op. cit., p. 401—404.

Comp. I. Bogdan, op. cit., p. 119. Singura coincidență textuală a celor trei povestiri sînt cuvintele lui Dracula despre dorința lui de a «întări obiceiul» solilor străini («законъ подтвердити», «confirmandi maris», «gewonheit bestetigen»). Dar asemenea coincidență se explică, evident, prin jocul de cuvinte, pe care e construită toată anecdota (a «întări» cu cuie).

11 Ipoteza unei temelii orale a celor trei scrieri¹ explică ușor toate deosebirile dintre ele: în redactarea anecdotei se păstrează totdeauna mai bine subiectul de bază, iar peripectivile (motivarea, deznodământul), precum și «morală», se schimbă mereu. Legătura dintre povestirile scrise despre Dracula și cele orale explică nu numai deosebirea dintre cele trei versiuni de bază, dar și acele modificări, care se observă în anecdotele provenite din textul-manuscris german. Astfel, Beheim a redat într-un mod nou (mai inteligent și mai logic) anecdota cu monahul (La Beheim cu doi monahi) și măgarul, care în textul manuscris e scurtă și confuză². Broșura tipărită, ca și Beheim, a adăugat episodul despre încercarea celor doi monahi, care lipsea în textul-manuscris, dar textul cu acest episod se deosebește radical în cele două scrieri și provine, evident, din două versiuni diferite ale anecdotei orale. Pe mărturia orală s-au bazat, evident, și completările din două broșuri tirzii: povestirea despre executarea lucrătorilor ce ascuseseră comorile (în edițiile din 1494 și 1500), deosebită de textul manuscris, și episodul cu încercarea negustorilor (în ediția din 1500), care se deosebește radical de episodul corespunzător din povestirea rusă și cea a lui Bonfini.

Circulația îndelungată a tradițiilor orale despre Vlad Țepeș e întărită și de o serie de alte izvoare mai tirzii. Episodul pur anecdotic despre zidirea cetății Poenari de către Țepeș se întâlnește și în cronicile românești din sec. XVI—XVII³; multe variante orale ale anecdotelor cunoscute nouă (popa așezat în țeapă împreună cu calul; anecdota cu monahul și măgarul; negustorul care a lăsat banii în drum) le-a folosit în a sa *Istoria rominilor* A. D. Xenopol⁴. Foarte apropiate de legendele analizate (mai ales de textul german) sînt «poveștile despre Vlad Țepeș» găsite între manuscrisele lui Petre Ispirescu. Se poate presupune că Ispirescu, culegătorul de povești, s-a sprijinit și aici (în întregime sau parțial) pe tradiția orală⁵. Tradiția despre fuga lui Țepeș de turci a fost notată în județul Argeș⁶. În cîntecele populare sîrbești despre lupta de la Varna

¹ Această ipoteză a fost susținută, împotriva lui P. P. Panaiteșcu, și de I. C. Chițimia în recenzie la *Cronicile slavo-române din sec. XV—XVI*, unde spune: «Unele legende au în esență lor o circulație larg folclorică (fiind adaptate ca să illustreze cruzimea domnului), ca de pildă cea despre negustorul furat de zloti, căruia vodă i-a pus banii la loc plus un zlot ca să-i vadă cîntea (legenda VII), cea despre femeile pedepsite pentru adulter, care se aude și azi în popor însă cu tema de răzbunare a femeii căreia i-a luat alta bărbatul (VIII), cea despre femeia leneșă, a țăranelor cu cămașa ruptă (IX), cea cu butoaiele umplute cu aur și date pe gîrlă (XIII) etc. Caracterul folcloric al legendelor e evident și autorul scrierii le-a înscris din zvon public, figura lui Vlad Țepeș trăind în conștiința maselor legendar, ca și figura altor voievozi din trecut». «Studii și cercetări de istorie literară și folclor», VII, 1959 nr. 3—4, p. 737.

² La Beheim se spune că monahii voiau să meargă mai repede în împărăția cerească și Dracula le-a creat această posibilitate, așezîndu-i în țeapă; rămas fără stăpîni, măgarul a început să răgă, iar Dracula l-a trimis pe urmele lor (G. Codurațu, *op. cit.*, p. 45—46).

³ *Istoria Țării Românești, 1290—1690. Letopisețul Cantacuzinesc*, Ediție critică întocmită de C. Grecescu și D. Simonescu, București, 1960, p. 4—5, 205.

⁴ A. D. Xenopol, *Istoria Rominilor din Dacia Traiană*, vol. II, Iași, 1889, p. 277—279.

⁵ Revista «Făt-Frumos», Cernăuți, Anul IX, 1934, nr. 5—6, p. 113—116; Anul X, 1935, nr. 1—2, p. 83—87; P. Ispirescu, *Povești despre Vlad Țepeș*, Cernăuți, 1936. Postumele lui Ispirescu sînt apreciate diferit de cercetători. P. Olteanu nu se îndoiște de concordanța lor cu legendele originale din sec. XV (*Limba povestirilor slave despre Vlad Țepeș*, p. 17—20 și 23). A. Balotă le socotește creații literare ale lui Ispirescu («Studii și cercetări lingvistice», nr. 1, an XIII, 1962, p. 95—96).

⁶ C. Rădulescu-Codin, *Îngerul Romînilor. Povești și Legende din popor*, București, 1916, p. 83—86.

eroul e numit «Sekula Draculovici»; se poate presupune că e vorba de un tip contaminat al celor doi participanți la lupta de la Varna — banul slavon — Sekula și fiul lui Vlad III, Dracula, viitorul Vlad IV Tepeș¹. Unele legende despre Dracula, în care el apărea în rol de vampir, au stat, probabil, la baza romanului «Dracula» de B. Stoker, popular în apus (și ecranizat de multe ori)².

Povestirile despre Vlad Tepeș, care s-au răspândit repede în creația populară orală, au stat așadar la baza operelor scrise din secolul XV. Una din aceste scrieri este și povestirea rusă despre Dracula. Am menționat mai sus că I. Bogdan și alți cercetători au legat scrierea acestei povestiri de ambasada rusă în Ungaria și Moldova. Împotriva părerii că povestirea, în aspectul ei actual, a fost legată de această ambasadă, nu obiectează nici P. P. Panaitescu. El presupune, totuși, că izvorul textului rus a fost nu povestirea orală, ci o *operă scrisă de un român transilvănean în limba medio-bulgară*.

Teoretic, în această presupunere nu este, desigur, nimic imposibil. Dar este oare, totuși, necesară o verigă intermediară între folclorul român și povestirea rusă? Informația de care dă dovadă autorul în probleme de istorie românească și maghiară (mijlocul sec. XV) nu ni se pare deloc excepțională și neverosimilă: ambasadorul rus, care a călătorit pe la curțile Moldovei și Ungariei, putea, desigur, să adune, alături de *anecdotele* despre Vlad Tepeș și mărturii pe deplin sigure despre războaiele lui cu turcii și despre luptele cu boierii (așa cum și autorii germani, care au consemnat anecdote analoage, le-au combinat cu știri exacte, de cronică). Cu proprii săi ochi, autorul povestirii, desigur, a văzut foarte puține: ca martor ocular el apare numai o singură dată — când se vorbește despre copiii lui Dracula, refugiați în Ungaria. Spunând că el l-a văzut pe fiul lui Dracula «*тут же на Будину*», autorul nu a vrut să spună (împotriva părerii lui P. P. Panaitescu), că el scrie povestirea «aici», în Buda. Iată textul complet al acestui loc din povestire: «Корол же сестроу (soția lui Dracula — I.S.L.) скою взят и со дѣтма сынами, къ Оугорскою землю на Бѣдинѣ. Единѣ при королевѣ сынѣ живет, а другѣи был оу Барадинского Бископа и при нас оумре, а третѣго, сына старѣишаго Микхала тоут же на Бѣдинѣ кидѣху»³. E vorba, după cum se vede, nu de *locul unde a fost scrisă povestirea*; autorul spune, simplu, că el l-a văzut pe cel de-al treilea fiu al lui Tepeș, «*tot în Buda*», ca și pe ceilalți doi frați ai săi.

¹ V. Bogišić, *Народне пјесме из старијих највише приморских записа*, књига прва (II одељење Гласника српског ученог друштва, кн. X), Beograd, 1878, nr. 18—21. Comp. K. Viskovatić, *O «Секуле Дракуловиче (Дракуловиче)» југославјанских народних песен*, in «Slavia» роџ. XIV, сеџ. 1—2, Praga, 1935—1936, p. 160—163.

² B. Stoker, *Dracula*, Westminster, 1904. Prelucrarea turcească a romanului lui B. Stoker a fost analizată în articolul lui F. Brinzeu, *Vlad l'Empaleur dans la littérature turque*, in «Revista istorică română» 1946, vol. XVI, fasc. I, p. 68—71. Expunerea lui Brinzeu nu lasă îndoieli în ce privește identitatea romanului turc cu romanul lui Stoker. Necunoscînd cartea lui Stoker, Brinzeu a fost surprins de elementele europene din romanul turc, și de coincidențele lui cu filmul american «Dracula», care a rulat la Istanbul în 1945. El a presupus, just, existența unui «izvor comun» pentru film și romanul turc, dar a bănuit că acest izvor a fost un roman germano-maghiar (*op. cit.*, p. 69—70) «Izvorul comun» al romanului turc și al filmelor anglo-americane, a fost, desigur, romanul lui Stoker, pe care l-au ecranizat cineaștii.

³ P. P. Panaitescu traduce acest pasaj astfel: «Craiul a luat pe sora lui și cu cei doi fii în Țara Ungurească, la Buda: unul trăiește pe lângă fiul craiului, iar celălalt a fost la episcopul de Oradea și a murit în vremea mea. Iar al treilea fiu, mai în vîrstă, Mihail, l-am văzut aici la Buda» (cf. *Cronicle slavo-romîne...*, p. 213).

O serie de trăsături indică, în autor, pe un om străin atît de Ungaria cît și de Țările Romîne, care scrie pentru compatrioții săi. Numai aflîndu-se departe de Buda și avînd în vedere cititorii aflați deasemenea la o distanță mare, autorul a putut să comunice distanța dela Buda pînă la castelul regal foarte apropiat, Vișegrad (4 mile). După cum observă însuși P. P. Panaiteșcu, autorul povestirii nu știa denumirea capitalei lui Țepeș — Tîrgoviște; el o numea, indefinit, «cetatea lui»¹. Asemenea lipsă de informație era cu neputință nu numai pentru un moldovean sau muntean, dar chiar și pentru un român transilvănean care, în plus, scria din inspirația fiului lui Țepeș, cum presupune P. P. Panaiteșcu². Împotriva originii transilvănene a povestirii vorbește și lipsa totală a informațiilor referitoare la Transilvania.

Numai un autor rus independent de Matei Corvin putea (fără să manifeste niciun fel de dușmănie față de acest rege) să-l condamne pentru că acesta l-a silit pe voievodul muntean să renunțe la «adevărul» ortodoxiei și să primească «amăgirea latină». Nu contrazice de loc geneza povestirii ruse nici simpatia manifestată de autor pentru victoriile lui Țepeș asupra turcilor: *tema războiului cu «besermenii»* (în realitatea rusă cu tătarii) *era foarte populară în literatura rusă a acelei vremi.*

Specificul povestirii despre Dracula, ca monument literar consacrat unor subiecte străine pentru cititorul rus, trebuie luat în seamă și la studierea limbii.

Încă A. D. Sedelnikov a observat că unele cuvinte ale povestirii ca «ducat» și «mila» (în care F. Buslaev vedea elemente ale lexicului limbii ruse de vest) «aparțin înainte de toate subiectului, ca elemente de viață a celor povestite»³.

Și acest lucru, desigur, este foarte adevărat: în fiecare operă al cărei subiect nu este inspirat din viața rusă, este prezent întotdeauna «coloritul local» — cuvinte străine legate de locul acțiunii operei. Astfel de cuvinte putem găsi, de exemplu, în operele lui Ivan Peresvetov, scriitor rus din secolul XVI, foarte apropiat de ideile autorului povestirii despre Dracula: povestind despre orînduielele turcești, Peresvetov presară într-una lexicul său cu cuvinte străine — «mesçit», «alafa», «cadi», «șart» etc.⁴ Ar fi însă ciudat să vorbim, bîzîndu-ne pe aceasta, despre originea turcească a operelor lui Peresvetov.

Tocmai pentru natura subiectului povestirii despre Dracula, pentru respectarea «coloritului local» i-au trebuit autorului cuvinte ca: апоклисарь, сироммахъ, доукать, мила, биревъ, капа. Cu aceste elemente, strîns legate de subiect, se epuizează în fond «nerusismele» descoperite de cercetători în povestire⁵. Cuvîntul «хранити» era bine cunoscut limbii ruse vechi,

¹ Interesant că un copist al unuia din textele din sec. XVII al «Povestirii despre Dracula» (Biblioteca «Lenin», Рукописное собрание Общества истории и древностей российских, Nr. 286, f. 651) a observat această lacună și a inventat orașul imaginar «Мутьян», ca reședință a lui Dracula.

² *Cronicile slavo-romîne*, p. 199.

³ A. D. Sedelnikov, *Литературная история повести о Дракуле*, p. 627.

⁴ *Сочинения И. Пересветова*. Подготовил текст А. А. Зимин. М.—Л., 1956, стр. 279, 282, 284, 288.

⁵ Vezi I. I. Sreznevskii, *Материалы для Словаря древнерусского языка*, I-III, St. Pb., 1893-1912. Replicînd lui A. D. Sedelnikov și altor autori, P. P. Panaiteșcu arată că cuvintele pe care le socotește de origine sud-slavă, se întîlnesc în povestire nu numai în părțile «anecdoticе», dar și în părțile istorice («Revue roumaine d'histoire», vol. II, nr. 1, p. 258). Toate cuvintele enumerate mai sus le întîlnim în episoadele cu caracter anecdotic. Dar înclinăm să explicăm prezența lor nu prin faptul că autorul a păstrat elementele vorbirii orale ale povestitorilor săi, ci prin tendința lor conștientă de a reda «coloritul local».

dar se întrebuița de obicei (ca și în limba rusă contemporană) în sensul de «a apăra, a ocroti» («охранять, оберегать») și nu în sensul de «corminti» «a întreține», ca în limba bulgară. În acest sens putem să înțelegem cuvîntul și în povestirea despre Dracula (în cuvintele lui Dracula către nevasta leneșă a săracului): «El trebuie să are, să semene și pe tine să te întrețină, iar tu trebuie să-i pregătești soțului tău haine frumoase și curate». Dar chiar dacă cuvîntul «хранити» e întrebuițat aici în sensul bulgar («a întreține»), acest bulgarism nu vorbește în favoarea originii neruse a povestirii: împrumuturile din limbile sud-slave erau destul de obișnuite în limba rusă literară a secolului al XV-lea¹. Cuvintele «боярин», «пристав» și «витель», aduse de P. P. Panaitescu ca mărturie a originii medio-bulgare a povestirii, aparțin categoriei celor mai obișnuite cuvinte ale limbii ruse din secolul al XV-lea². Același lucru se poate spune și despre cuvîntul «дьявол» citat de A. Balotă: acest cuvînt se întâlnește permanent în literatura rusă a secolului al XV-lea și nu numai în textele religioase, ci și în altele (de exemplu într-o cronică din a doua jumătate a secolului al XV-lea, «namestnicul» lui Ivan al III-lea în Iaroslavl, dușman al puterii moscovite, este numit «diavol»)³.

Dacă presupunerea despre existența inițială a unui text medio-bulgar al povestirii despre Dracula nu ni se pare suficient de întemeiată, cu atît mai îndoielnică trebuie considerată părerea lui P. Olteanu, care socotește întreaga povestire un monument al limbii slavone de redacție carpatică. Pentru a dovedi această presupunere, trebuie nu numai să se găsească unele cuvinte și forme gramaticale, întâlnite în povestire, în monumentele din regiunea subcarpatică, ci să se arate și că aceste cuvinte și forme (sau măcar o parte însemnată din ele, care caracterizează monumentul) sînt străine limbii Rusiei de nord-est și dimpotrivă sînt tipice limbii slavo-carpate. Dar acest lucru nu se face în lucrarea lui P. Olteanu. Caracteristicile lexicale⁴ și morfologice⁵ ale povestirii observate

¹ O serie întreagă de obiecții i-au fost aduse lui P. P. Panaitescu de către D. P. Bogdan în recenzia la cartea lui A. Zimin, *И. С. Пересветов и его современники* («Analele romino-sovietice», seria istorie, nr. 1, 1961, p. 171, Comp. deasemenea observațiile lui V. Stănică, «Studii», 1961, nr. 6, p. 1572 (16).

² I. I. Sreznevski, *Материалы*..., s.v. Pe lângă cele citate, P. P. Panaitescu mai aduce deasemenea cuvintele *trăpîiat, prăvie, sâda, smrăti*. Transcrierea făcută de autor și corespondența alfabetului chirilic nu sînt prea clare (cuvintele corespunzătoare nu există, scrise astfel, în copia «Kirilo-Belozersk», reeditată de P. P. Panaitescu). Probabil P. P. Panaitescu are în vedere cuvintele «трѣпѣти» și «прѣвѣ», citate de F. Buslaev ca exemple a formelor vechi de ortografie în povestire (F. Buslaev, *Русская хрестоматия*, M. 1888, p. 211), însă ortografia acestor cuvinte e specifică numai copiei Rumeantev, editată de Buslaev; aceste cuvinte (ca și cuvintele «седя», «смерти») aparțin categoriei cuvintelor obișnuite ale limbii ruse vechi (Vezi I. I. Sreznevski, *Материалы*..., s.v.) Cuvîntul «витель» este explicat de F. Buslaev ca «рыцарем» (Ibid., p. 212, ex. 2) nu pentru că acest cuvînt este de origine străină, ci pentru a explica acea ceremonie («Витель учиняше»), pe care, după părerea lui, o iniția Dracula.

³ *Полное собрание русских летописей*, vol. 23, p. 157–158.

⁴ Toate cuvintele care caracterizează, după părerea lui P. Olteanu, limba slavo-carpată a povestirii, sînt binecunoscute limbii ruse vechi și pot fi descoperite în monumentele și dicționarele corespunzătoare (de ex., în *Материалы*... ale lui I. I. Sreznevski). De notat că însuși P. Olteanu deosebește atît de puțin lexicul carpatic de cel rus, încît în glossarul la cartea sa le plasează în aceeași rubrică («slava carpatică și rusă»), spre deosebire de lexicul paleoslav, ucrainean etc. El nu diferențiază nici verbele povestirii, atribuindu-le «izvodului carpatic sau est-slav» (*Limba povestirilor*..., p. 326).

⁵ P. Olteanu dovedește deasemenea «caracterul slav-carpatic» al povestirii prin întrebuițarea unor forme ale cazului genitiv plural cu terminație moale: «уби своих убищъ»

de P. Olteanu sînt binecunoscute Rusiei kievienne și moscovite. Autorul nu indică nici o trăsătură specifică din regiunea transcarpatică.

P. P. Panaiteșcu, în recenzia sa la articolul lui J. Striedter presupune de asemenea că autorul povestirii slave despre Dracula a avut cunoștință de legende germane din secolul al XV-lea și că între aceste monumente ar exista o oarecare legătură. Din păcate, cercetătorul nu dezvoltă și nu argumentează îndeajuns această idee. Consideră oare P. P. Panaiteșcu coincidența între o serie întreagă de episoade a celor două tipuri de legende despre Dracula ca o mărturie a unei oarecare dependențe a povestirii slave de povestirea germană, a faptului că aceste episoade au trecut în povestirea slavă din izvor german? Am explicat deja, mai sus, de ce nici unul din tipurile legendelor despre Dracula nu poate fi socotit izvorul altor tipuri. De notat că, în expunerea lui P. P. Panaiteșcu, o astfel de presupunere ar fi contrazis argumentarea lui anterioară: dacă autorul povestirii era romîn și locuitor al regatului ungar, atunci de ce a trebuit, pentru descrierea istoriei țării sale, să se adreseze unor monumente scrise străine? Iar dacă am presupune că autorul povestirii slave nu a împrumutat faptele din povestirea germană, ci doar a cunoscut această povestire și i-a dat un răspuns, atunci împotriva acestei presupuneri vorbește împrejurarea că în 1481—1486 (cînd a fost scrisă povestirea rusă) povestirea germană nu era nicidecum larg cunoscută. Manuscrisul povestirii germane despre Dracula ne-a parvenit doar în două copii, din care una datează din secolul al XVI-lea, și nu există nici o mărturie despre răspîndirea largă a acestei povestiri în manuscrise. Iar broșurile tipărite, după cum am observat, au început să fie răspîndite, probabil, numai pe la sfîrșitul deceniului al 9-lea al secolului al XV-lea.

Păreră lui Ion Bogdan despre povestirea slavă ca monument scris de un călător rus pe baza povestirilor orale auzite în Ungaria și Moldova ni se pare invulnerabilă. La fel ni se pare și presupunerea în legătură cu autorul acestei povestiri, enunțată de același învățat. Povestirea rusă a fost scrisă după 1481 — deoarece autorul ei știe de înscăunarea lui Vlad Călugărul în acest an — pînă în februarie 1486, cînd, după cuvintele copistului versiunii « Kirillo-Belozersk », Efrosin, el a transcris pentru prima dată această povestire (în versiunea din 1490, ajunsă pînă la noi, povestirea a fost transcrisă a doua oară).

Chiar în această perioadă (1482—1484), în Ungaria și Moldova se afla trimisul rus Kurițin și însoțitorii săi. Feodor Kurițin era om cult și liber cugetător, autorul scrierii științifico-filosofice « Лаодикийское послание ». Ideea că Kurițin ar fi autorul presupus al povestirii despre Dracula a fost exprimată încă de A. H. Vostokov. Acestei păreri i s-a alăturat și I. Bogdan¹. Presupunerea lui

(*Limba povestirilor...*, p. 310). Vezi totuși formele analoage din « Ефремовская Кормчая » — « блудник и перлюбодеиць... мучение ждет » (*Древне-Славянская Кормчая XIV титулов без толкований*, Ed. lui V. V. Beneševici, Sankt-Petersburg, 1906, p. 551).

În monumentele rusești se întîlnesc permanent adjective nominale prescurtate (« волоскы », « разумен », « угорскы » — *Limba povestirilor...*, p. 327), pe care P. Olteanu le socotește împrumutate din « limba populară carpatică » (vezi de ex., *Повесть временных лет*, partea I, p. 56: « Перуна древяну, а главу его сребрену, а ус злат ». Adaosul lui Ivan Ciornii la « Elinski letopiseț »: N. A. Kazakova și I. S. Luria, *Антифеодальные еретические движения на Руси XIV — нач. XVI в.*, Moscova - Leningrad, 1955, p. 280, « Ио Чръны »).

¹ A. H. Vostokov, *Описание славянских и русских рукописей Румянцевского музея*, Sankt-Petersburg, 1842, p. 502—503; I. Bogdan, *op. cit.*, p. 119—120.

A. H. Vostokov a fost respinsă de A. D. Sedelnikov din considerente de ordin cronologic: în drum spre Rusia, Kurițin a fost reținut de turci la Cetatea Albă; la 23 martie 1486, Ivan al III-lea mulțumea hanului Crimeii pentru ajutorul dat în eliberarea trimisului rus. În februarie 1486 Kurițin, după părerea lui A. D. Sedelnikov, abia dacă a putut să aducă la Moscova această povestire; transcrierea ei într-un termen atât de scurt i-a părut puțin probabilă¹.

Calcululele cronologice ale lui A. D. Sedelnikov sînt discutabile. Am avut deja ocazia să arătăm că F. Kurițin putea să sosească la Moscova și cu un an-doi înainte de scrisoarea de mulțumire a lui Ivan al III-lea². Astăzi putem afirma cu certitudine că F. Kurițin s-a întors înainte de august 1485. În convorbirile sale cu trimisul ungar (în 1487) Ivan al III-lea a declarat deschis că, după ce «trimisul nostru Fedor» s-a întors din Ungaria, armatele rusești, în conformitate cu tratatul adus din Ungaria, au întreprins acțiuni ofensive împotriva regelui Cazimir. Aceste acțiuni, după cuvintele marelui cneaz, s-au concretizat în campania împotriva aliatului lui Cazimir, cneazul din Tver, și în cucerirea Tverului³. Alipirea Tverului, despre care se vorbește, s-a înfăptuit la 21 august 1485.

În felul acesta, diacul F. Kurițin, călătorind în Ungaria și Moldova, a avut deplină posibilitate ca pînă la începutul anului 1486 să aducă povestirea despre Dracula în Rusia. Reținut în Cetatea Albă, el a avut și răgazul necesar pentru a așterne pe hîrtie povestirile auzite și să-și umple timpul în felul acesta, în așteptarea eliberării. Ideologia povestirii despre Dracula corespunde întocmai vederilor lui Kurițin. Kurițin era un tovarăș de luptă apropiat al lui Ivan al III-lea; ca șef al ereticilor moscoviți, el era dușmanul clericilor «belicoși» în frunte cu Iosif Voloțki, care critica în anii aceia regimul marelui cneaz. Net dușmănoasă era și atitudinea lui față de «latini» (cătolicii), de care erau legați în acel moment dușmanii săi, iosifiștii.

Vlad Tepeș nu s-a bucurat de o simpatie deplină din partea autorului povestirii, care nu ascunde cruzimea eroului său și tocmai de aceea, evident, scrierea a dispărut din tradiția manuscrisă în vremea întăririi puterii autocrate în sec. al XVI-lea. Dar ideea care se desprinde din scriere — necesitatea dezrădăcinării răului din stat chiar și prin măsuri crude — i se părea instructivă, și a încercat să o ilustreze prin povestirea sa despre domnul român, așa cum, ceva mai tîrziu, va face Ivan Peresvetov cînd va da ca exemplu lui Ivan cel Groaznic pe sultanul Mahomed al II-lea și pe domnul Moldovei Petru Rareș.

Povestirea despre Dracula nu este, după părerea noastră, o «operă a literaturii slavo-romîne»; ea a fost scrisă de un autor rus, pentru publicul rusesc.

¹ A. D. Sedelnikov: *Литературная история повести о Дракуле*, p. 637—639.

² P. P. Panaitescu greșeste socotind că autorul acestor rînduri face parte din rîndul cercetătorilor care resping «ipoteza conform căreia autorul versiunii slave a fost F. Kurițin» («Revue roumaine d'histoire», v. II, nr. 1, p. 256, pag. 2). Vezi N. A. Kazakova și I. S. Luria, *Антифеодальные еретические движения на Руси XIV—нач. XVI в.*, p. 181; și J. Striedter, *op. cit.*, p. 417—418.

³ *Памятники дипломатических сношений древней России с державами иностранными*, partea I, Sankt-Petersburg, 1851, p. 161, 166, 169. Asupra acestor corespondențe, ca temeiuri pentru datarea întoarcerii lui Kurițin și-a îndreptat atenția cercetătorul englez John Fennell în cartea sa despre Ivan al III-lea (I. L. J. Fennell, *Ivan the Great of Moscow*, London, 1961, p. 113—114).

Totuși, la baza acestei povești au stat mărturiile orale culese din Țările Române și din Ungaria, și de aceea *Povestirea despre Dracula* poate fi considerată cu deplin temei un monument al relațiilor culturale ruso-române.

Traducere din limba rusă
de

V. Marian

К ПРОИСХОЖДЕНИЮ СЮЖЕТА СКАЗАНИЙ XV ВЕКА О ДРАКУЛЕ (ВЛАДЕ ЦЕПЕШЕ)

(Резюме)

Статья представляет собой изложение аргументов и выводов, к которым пришел автор в монографии-публикации *Повесть о Дракуле*, издаваемой Академией наук СССР. Автор сопоставляет основные виды сказаний 15 в. о Дракуле (Владе Цепеше): русскую повесть, немецкое сказание (рукописный вариант, печатная брошюра и поэма М. Бехейма) и рассказ в венгерской хронике, написанной итальянским гуманистом А. Бонфини. Несмотря на совпадения в отдельных эпизодах, ни одно из этих сказаний не может считаться источником для двух остальных; невозможно было бы реконструировать и общий письменный источник для этих сказаний. Общие черты трех сказаний объясняются тем, что все они восходят к устному источнику — ряду сказаний или анекдотов, сложившихся еще при жизни Цепеша и по-разному записанных немецкими, русским и венгерско-итальянским авторами. Устные предания о Цепеше продолжали еще долго бытовать в Центральной Европе (какие-то легенды о Дракуле лежали, вероятно, и в основе популярного на Западе романа Б. Стокера).

Мнение румынского слависта И. Богдана, высказанное в 1896 г., о славянской повести как о произведении, написанном русским послом на основе устных рассказов, представляется непоколебленным. Ни реалии повести, ни ее язык не подтверждают предположения о славяно-румынском (Н. Смокинз, П. П. Панаитеску) или карпато-русском (П. Олтяну) происхождении повести. Автором повести мог быть Феодор Курицын, русский посол, вернувшийся в Москву из поездки в Венгрию и Молдавию уже к 1485 г. Влад Цепеш не вызывал полного сочувствия автора повести, не скрывавшего «окаянств» (жестокостей) своего героя, — именно поэтому, очевидно, повесть исчезла из рукописной традиции во время усиления самодержавной власти в 16 веке. Но мысль о необходимости искоренения «зла», хотя бы с помощью жестоких мер, представлялась автору повести поучительной и он попытался проиллюстрировать ее рассказом о валашском князе.

A PROPOS DE L'ORIGINE DU SUJET DES CONTES DU XV-e SIÈCLE SUR DRACULA (VLAD L'EMPALEUR)

(Résumé)

Cet article reproduit les arguments et les conclusions de la monographie (édition de textes en même temps) *Povest' o Drakule*, parue aux éditions de l'Académie des Sciences de l'URSS. L'auteur compare les éléments fondamentaux des contes du XV-e siècle sur Dracula (Vlad l'Empaleur): le conte russe, la relation allemande (la variante manuscrite, la brochure imprimée et le poème de M. Beheim) et l'épisode sur Dracula de la chronique hongroise écrite par l'humaniste italien A. Bonfinus. Faisant abstraction des coïncidences sur certains détails isolés, il est évident que nul de ces contes ne peut être considéré la source des autres; tout aussi impossible est la reconstitution d'un archétype écrit, commun à tous ceux-ci. Les trois contes ont des traits communs parce qu'elles ont une même source orale. Toute une série de contes et d'anecdotes sur ce sujet ont apparu de vivant même de Vlad et, sans doute, furent notées différemment par l'auteur allemand, russe et hongro-italien. La tradition orale sur Vlad l'Empaleur a subsisté longtemps dans l'Europe Centrale (Une telle légende sur Dracula fut, probablement, le point de départ du roman *Dracula* par B. Stoker, qui a joué d'une si grande popularité en Europe Occidentale).

L'opinion du slaviste roumain I. Bogdan, formulée en 1896 — selon laquelle le conte slave est l'œuvre rédigée par un ambassadeur russe qui aurait suivi des contes oraux —, reste intangible. Ni le contenu ni la langue des textes ne peuvent justifier la supposition que l'origine de ceux-ci se trouve dans la littérature slavo-roumaine (N. Smokină et P. P. Panaiteșcu) ou russo-carpathique (P. Olteanu), ou qu'ils appartiennent à ces littératures.

Il est possible que l'auteur du conte ait été l'ambassadeur russe Féodor Kuritzyne, qui fut de retour à Moscou, après son voyage en Hongrie et en Moldavie dès 1485. Vlad l'Empaleur n'a pas inspiré une sympathie sans réserves à l'auteur qui ne cache pas la cruauté de son héros — et c'est à coup sûr à cause de cela que le *Povest'* a disparu de la tradition manuscrite à l'époque du raffermissement du pouvoir autocratique, au XVIe-ième siècle. Mais l'idée de la nécessité de l'extirpation radicale du « mal » fût-ce avec des moyens atroces, paraissait instructive à l'auteur du conte et il tâcha de l'illustrer avec sa relation sur le voivode valaque.